

УДК 351.86

*І. В. Мазій,
здобувач, Хмельницький університет управління та права*

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

I. Maziy,
Candidate for a degree of Khmelnytskyi university of management and law

PRIORITY DIRECTIONS OF VOLUNTEER ACTIVITY IN THE LEADING COUNTRIES OF THE WORLD

У статті досліджено, що волонтерство є способом збереження та зміцнення загальнолюдських цінностей та реалізації прав і обов'язків громадян. Зазначено, що Загальна Декларація волонтерів є одним із основоположних документів правового регулювання волонтерської діяльності в усьому світі. З'ясовано, що волонтерство в Україні розвинено в різнопланових напрямках, які заріплені у Законі України "Про волонтерську діяльність". Проаналізовано напрями волонтерської діяльності у провідних країнах світу. Доведено, що основним напрямом діяльності волонтерів у 2014 р. стала допомога українській армії.

The article studies volunteering as a way of preserving and strengthening universal values and realizing the rights and obligations of citizens. It is noted that the Universal Declaration of Volunteers is one of the fundamental documents of the legal regulation of volunteering around the world. It is revealed that volunteering in Ukraine is developed in various directions, which are enshrined in the Law of Ukraine "On Volunteer Activity". The directions of volunteer activity in the leading countries of the world are analyzed. It has been proved that the main activity of volunteers in 2014 was to help the Ukrainian army.

Ключові слова: волонтерство, напрями волонтерської діяльності, волонтерство в Україні, аналіз зарубіжного досвіду волонтерської діяльності.

Key words: volunteering, volunteering activities, volunteering in Ukraine, analysis of foreign experience of volunteer activity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Волонтерський рух існує багато сторіч. У різних країнах це явище має різні назви, а саме: у Ботсвані — merphato, в Екваторі — minga, в Індонезії — goton-

groyong, у Руанді — kwitango, у Південній Африці — ubuntu, у Південній Азії — shramadana. Воно є універсальним людським феноменом, який зустрічається в усіх культурах, на всіх рівнях економічного роз-

виту, серед представників обох статей і людей різного віку.

Вагомий соціальний і економічний внесок праці волонтерів був підтверджений у ході дослідження некомерційного сектора 22 країн, серед яких країни Західної Європи, а також Австралія, США, Ізраїль, Японія, держави Центральної і Східної Європи, країни Латинської Америки.

Так, А. Саламон і Х. Анхайер вважають, що нині у світі відбувається "глобальна суспільна революція", що полягає у "вибуху" організованої приватної волонтерської діяльності, пов'язаної зі зростанням самовизначення особистості в сучасному суспільстві, де в наявності виступають інформаційна революція та криза держави [1].

Про волонтерський рух в Україні сьогодні з захопленням говорять у багатьох країнах світу, називаючи це явище унікальним. Розквіт волонтерської діяльності в Україні припав на час Революції Гідності і початок війни на Донбасі. У надзвичайно складний період саме цей рух об'єднав суспільство, створив дієву структуру громадських організацій які взяли на себе вирішення найбільш нагальних і болючих проблем держави.

Отже, вважаємо за необхідне проаналізувати зарубіжний досвід волонтерської діяльності, адже волонтерська діяльність в Україні має як спільні ознаки діяльності, так і відмінні. Тому аналіз зарубіжного досвіду нам дасть змогу розширити напрями волонтерської діяльності, усунути недоліки та заповнити деякі прогалини.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням питань волонтерського руху займалися вчені, а саме: Р. Колосова, Г. Чейнен, О. Щекова, О. Корнієвський, Г. Крапівіна, Т. Лях та ін.

Водночас наукові публікації, що пов'язані із аналізом зарубіжного досвіду у сфері волонтерської діяльності, практично відсутні, що обумовлює необхідність у проведенні подальших наукових пошуків з цієї проблематики.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз пріоритетних напрямів волонтерської діяльності у провідних країнах світу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Волонтерство визнано ООН головною складовою стратегії, що покликана вирішувати такі проблеми: охорона навколишнього природного середовища, допомога малозабезпеченим сім'ям, боротьба з бідністю, допомога біженцям, допомога армії та інше. Волонтерський рух в Україні став проявом потужної громадської активності.

Волонтерство в Україні розвинено в різнопланових напрямках які заріплені у Законі України "Про волонтерську діяльність". На початку військових дій на Сході України волонтери доклали великих зусиль, щоб посилити обороноздатність нашої держави. Можна сміливо зазначити, що саме волонтери стали тією рушійною силою яка допомагала армії в кризові моменти, коли дер-

жава не в змозі забезпечити сектор безпеки і оборони належним чином.

Важливого значення у кризові періоди суспільного життя, набуває волонтерська діяльність, спрямована на зняття соціального напруження шляхом підтримки найбільш знедолених категорій населення; забезпечення гідного існування громадян, які в силу об'єктивних обставин не здатні піклуватися про себе самостійно; "заповнення" недоліків державної соціальної політики, насамперед за рахунок оперативного реагування та надання ефективної адресної соціальної допомоги, що відповідає потребам і запитам конкретної людини; поширення гуманістичних та альтруїстичних ідей та настроїв в суспільстві [2].

Значимість волонтерства в світовому вимірі підтверджується його визнанням ООН як суспільно-корисної діяльності на добровільній основі, яка повинна бути важливою складовою будь-якої стратегії, націленої на вирішення проблем, особливо в таких сферах як боротьба з бідністю, стійкий розвиток, охорона здоров'я, упередження та вчасне реагування, соціальна інтеграція, подолання соціальної нерівності та дискримінації [3].

У цілому, кожного року волонтерською діяльністю охоплено понад 100 мільйонів осіб дорослого населення планети [4].

Переживши кілька хвиль спаду і зростання протягом ХХ ст., починаючи з 1990-х років волонтерський рух набув у США масового характеру.

За оцінками фахівців, понад 50 % дорослого населення США беруть участь у волонтерській діяльності; близько 80 % благодійних організацій існують саме завдяки роботі волонтерів. У волонтерському русі беруть участь різні верстви населення, незалежно від рівня освіти, професії чи рівня доходів. Незважаючи на добровільність, волонтерство не виключає відповідальності за виконання норм і вимог, збереження матеріальних цінностей тощо.

Сьогодні основною структурою, завдяки якій американські волонтери можуть знайти собі заняття, а організації та особи, що потребують помічників-волонтерів, можуть заявити про свої потреби, є волонтерські центри, яких у країні діє понад 500. Фінансовий еквівалент волонтерської праці на рік у США становить більш як \$ 5300 млрд [2].

У сприйнятті американців участь у волонтерському русі є визначальним показником особистісних якостей і характеристик людини: участь у добровільних проектах допомоги є безумовною перевагою при пошуку роботи; безоплатна допомога з боку висококласних фахівців, особливо лікарів чи юристів забезпечують їм репутацію і популярність, посилюють їх конкурентну перевагу; волонтерський досвід істотно збільшує шанси на отримання стипендій на навчання та вступ до престижних навчальних закладів; робота волонтером зараховується при визначенні трудового стажу так само, як і оплачувана праця. Доволі часто участь у волонтерському русі беруть цілими родинами, що має значний виховний ефект для дітей, практично гарантуючи участь наступних поколінь у добровільних ініціативах.

Популярність волонтерського руху в США спричинила появу низки організацій, які цілеспрямовано займаються підготовкою та розподілом волонтерів між некомерційними та державними організаціями та установами, наданням цільової допомоги окремим фізичним особам. Необхідно відзначити активну підтримку волонтерського руху з боку органів державної влади США. Президент Дж. Буш у 2002 р. підтримав створення Корпусу свободи США для підтримки і координації роботи на громадських засадах, а у 2003 р. було створено Президентську раду зі служби та громадської участі. З ініціативи президентської адміністрації було запропоновано низку законодавчих актів, що передбачали істотне розширення загальнонаціональних волонтерських програм, спрямованих на підвищення дієвості суспільно-корисної роботи, що її виконують вчителі, лікарі, пожежні, співробітники поліції та служб з надзвичайних ситуацій. Цей заклик був підтриманий мільйонами американських громадян, а участь волонтерів у забезпеченні внутрішньої безпеки держави та її громадян визнавалася невідкладною необхідністю [5].

В Європейському Союзі волонтерський рух також користується великою популярністю серед населення. Так, у 2011 р. було проголошено роком волонтерства, а його цілями стали:

- створення сприятливих і полегшених умов для діяльності добровольців країн — членів ЄС;
- розширення можливостей волонтерських організацій та підвищення якості результатів їхньої діяльності;
- винагородження та визнання волонтерської діяльності;
- підвищення обізнаності людей щодо цінностей та важливості волонтерської діяльності [6].

Серед європейських країн один з найвищих показників участі населення у волонтерській діяльності спостерігається у Великій Британії — до 30 % та Ірландії — 33 %, а однією з найбільш популярних сфер виступає соціальна робота, хоча за останні роки зросла популярність волонтерства на спортивних заходах та в акціях зі збереження довкілля [2].

Волонтерська діяльність у Німеччині має свої особливості, відображені в законодавчих ініціативах. Так, з 1964 р. реалізується державна програма "Добровольчий соціальний рік" (Freiwilliges Soziales Jahr (FSJ або Freiwilliges Ökologisches Jahr (FOJ)), яка дозволяє німецькій молоді протягом року здійснювати практичну діяльність в соціальній або ж екологічній сферах, а з 2002 р. волонтерська діяльність зараховується як альтернатива службі в армії. FOJ трактується як допоміжна практична діяльність на повний робочий день впродовж 6—12 місяців (з можливістю продовження до 18-ти): здійснюється в лікарнях по догляду за хворими, роботі з дітьми і молоддю (молодший медперсонал); будинках для літніх людей (санітари, прибиральники, аніматори); дитячих закладах (помічники вихователів); спец. закладах для людей з фізичними або розумовими вадами (санітари, помічники вихователів, прибиральники). До екологічної складової FOJ відносять добровільну роботу на фермах, лісних гос-

подарствах. У сприйнятті німецьких громадян, участь у таких програмах — це, перш за все, можливість здобути цінний життєвий досвід та визначитися з власним майбутнім. За різними підрахунками, до однієї третини жителів Німеччини на постійній основі беруть участь в різноманітних волонтерських проектах, вважаючи це невід'ємною складовою успішного співіснування громади [7].

У Польщі волонтерську діяльність регулює Закон "Про некомерційну діяльність і волонтерство", що був ухвалений 24 березня 2018 р. Зазначений закон є основою для розвитку громадянського суспільства, зокрема закон передбачає свободу об'єднань, яка в кінцевому результаті знайшла своє підтвердження в Конституції Республіки Польща [8].

Волонтерство у Польщі відповідає таким потребам: допомога іншим, бажання набуття нових навичок, нові знайомства, відчуття задоволення, можливості для самореалізації [9].

Польські волонтери з неурядових організацій стають авторами громадських проектів, які у майбутньому мають позитивний вплив на місцеве самоврядування. У Польщі мешканці міст беруть участь у формуванні місцевих бюджетів, вирішуючи, на які цілі витратити частину бюджетних коштів. Вплив на розподіл бюджету об'єднує людей, дає їм знання про місцеві фінанси та змогу реалізувати проекти, яких люди найбільше потребують [10].

У Франції в 1963 році Шарлем де Голлем була заснована Французька Асоціація Прогресу Волонтерів, яка сприяла розвитку волонтерського руху. З 2009 року вона була замінена Асоціацією "France Volontaires", яка допомагає людям, організовує акції солідарності, зустрічі тощо [11].

У Франції близько 20 % дорослого населення бере участь у добровільних ініціативах на постійній основі, волонтери також залучаються й до роботи в місцевих органах влади, державних установах, в органах поліції та громадської безпеки, посольствах і консульствах. Найбільш популярними напрямками є проекти в сферах охорони здоров'я та реабілітації, боротьба з ізоляцією та дискримінацією, адаптація іммігрантів, освітні та культурологічні проекти [2].

У Франції існує асоціація "Медична і благодійна допомога Франція-Україна" (Aide Médicale & Caritative France-Ukraine (AMC France-Ukraine), що об'єднала представників української спільноти, а також небайдужих французів. Асоціація була створена в кризовий момент для максимально ефективною допомоги на термінові потреби в Україні.

Зазначена організація об'єднує як медиків, так і волонтерів різної спеціальності та співпрацює з благодійними фондами "Волонтерська сотня Україна — світ" і "Фонд оборони України" з питань відправки гуманітарної допомоги; львівською громадською організацією "Допомога дітям Героїв" [12].

У 1991 р. в Італії Закон "Про волонтерство" офіційно визначив стосунки волонтерів з державними організаціями. Однією з найбільших організацій, що розвивають волонтерські ініціативи в країні є "Італійський фонд волонтерства", створений за ініціативою Римської ошадної каси. Фонд надає консультаційні та освітні по-

слуги волонтерам і організаціям, випускає "Журнал волонтера", заснував декілька Національних премій в області волонтерства з метою виявлення і підтримки найбільш перспективних та ініціативних груп, які вирішують соціальні проблеми.

Також в Італії існує Постійний комітет голів волонтерських організацій і фондів, що представляє інтереси двох мільйонів волонтерів Італії перед урядом, парламентом, церквою, різними суспільними інститутами [2].

Під патронатом Італійської Торгівельно-промислової палати для країн Балкан та України в Києві відбувся бізнес-соціальний захід Italian fashion Kiev, основна мета якого — розвиток двосторонніх відносин між італійськими та українськими підприємцями. Участь у зазначеному заході брали колишні військовослужбовці збройних формувань України, які у рамках Державної програми складного протезування для учасників АТО проходили лікування та протезування у медичних закладах Італії. Всього протягом останніх двох років, завдяки сприянню з боку Торгово-промислової палати, а також українських волонтерських організацій лікування в Італії пройшли вісім українських військовослужбовців [13].

Але волонтерство в Україні має дещо інший характер та напрям діяльності. Так, соціологічні дослідження свідчать, що український волонтерський рух у 2014 р. за масштабом поширення став безпрецедентним виявом громадської самоорганізації [14].

Основним напрямом діяльності волонтерів у 2014 р. стала допомога українській армії та пораненим — цим займалися 70 % волонтерів. До подій, що сталися в Україні у 2014 р., найбільш актуальними напрямками діяльності волонтерів були допомога соціально незахищеним групам населення та благоустрій громадського простору [15].

Події пов'язані із сепаратистськими рухами на Півдні та Сході України позначилися на конструкції волонтерської діяльності та умовах її здійснення, зокрема зміщено акцент з допомоги цивільному населенню та постачання всього необхідного для проведення АТО. Найбільш ефективний внесок до посилення обороноздатності держави волонтерський рух зробив саме на початку військових дій у Донецькій та Луганських областях, коли забезпечення державою силових підрозділів здійснювалося повільно, не вистачало елементарних систем захисту, обмундирування та продовольства.

З багатьох напрямів роботи волонтерів, спрямованої на протидію зовнішньої агресії та її наслідків, можна виділити чотири основні напрями, якими вони опікуються найбільше:

- збір та доставка в зону проведення АТО необхідних ресурсів;
- надання медичної допомоги постраждалим в ході її проведення;
- допомога вимушеним переселенцям;
- пошук зниклих безвісті та звільнення полонених [16].

Відзначимо, що потужну підтримку волонтерському руху також надає українська діаспора, представники якої пересилають до України грошові перекази,

медичні препарати, приціли, господарські товари тощо [17].

Позитивним кроком було створення Ради волонтерських організацій при Міністерстві оборони України, залучення до департаментів та управлінь оборонного відомства, служб Тилу Збройних Сил України представників волонтерських організацій, що зробило роботу Міністерства оборони України більш відкритою й ефективною та значною мірою покращило матеріальне забезпечення військ. Представникам волонтерських організацій були запропоновані посади в Департаменті державних закупівель та постачання матеріальних ресурсів Міністерства оборони України, службах Тилу Збройних Сил України з метою проведення оперативного моніторингу переліку цінових пропозицій та інформації щодо постачання та своєчасної закупівлі майна, пально-мастильних матеріалів, продовольства тощо [18].

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що волонтерська діяльність в усьому світі займає важливе місце. Надзвичайно велика кількість волонтерів задіяна в різних установах, організаціях та підприємствах, діяльність яких спрямована на покращення життя соціуму.

Отже, проаналізувавши волонтерський досвід у провідних країнах світу, можна виділити нові шляхи розвитку волонтерства в Україні, а саме:

1) посилити роботу із популяризації волонтерської діяльності, яка повинна забезпечувати репутацію та імідж;

2) до Закону України "Про волонтерську діяльність" необхідно внести зміни які передбачають включення волонтерської діяльності до трудового стажу;

3) посилити підтримку волонтерського руху з боку органів державної влади;

4) волонтерам які займаються наданням волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції необхідно було зарахувати волонтерську діяльність як альтернативу службі в армії;

5) заснувати Національну премію в області волонтерства з метою виявлення і підтримки найбільш перспективних та ініціативних груп, які вирішують соціальні проблеми.

Перспективою подальших розвідок цієї проблематики є, на наш погляд, дослідження теоретичних основ волонтерської діяльності щодо посилення обороноздатності держави.

Література:

1. Янц Н.Д. Основи діяльності волонтерів. URL: <https://studfiles.net/preview/5196862/page:3/>
2. Аналітична доповідь "Волонтерський рух: Світовий досвід та українські громадянські практики". URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/volonter-697e4.pdf>
3. 56/38. Recommendations on support for volunteering. General Assembly. Fifty-sixth session, 76th

plenary meeting, 5 December 2001. Agenda item 108. URL: <http://www.u.nv.org/fileadmin/docdb/pdf/2007/N0147881.pdf>.

4. Крапівина Г. О. Світовий волонтерський рух: стан і статус. Вісник економічної науки України. — 2012. — № 1. — С. 73—76.

5. Слободская М. А. Добровольческая деятельность как ресурс общественного развития. URL: www.nogo.ru/speeches/other9.doc

6. European Year of Volunteering. URL: http://ec.europa.eu/citizenship/european-year-of-volunteering/index_en.htm

7. Freiwilliges Soziales Jahr (FSJ) oder Freiwilliges Ökologisches Jahr (FOJ). URL: http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/f_jfg/gesamt.pdf музеях, при-
тулках для тварин тощо.

8. Zoledowska M., Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Praktyczny komentarz. Stan prawny: Listopad 2011 r., Warszawa 2011, s. 5.

9. Wjicik J., Idea wolontariatu w samym wolontariacie [w:] Idea wolontariatu w kształtowaniu społeczności lokalnych, red. S. Sliwa, Opole 2009, s. 118.

10. Волонтерство та самоорганізація: світовий досвід // Ми-княни URL: https://issuu.com/kyany/docs/my_kyany_1_2015

11. Коваль Л. Волонтерський рух стає масовим: теріали соціологічного дослідження. Урядовий кур'єр. 2014. 29 лип. — С. 8.

12. Волонтерський фронт: Франція-Україна. URL: <https://zn.ua/personalities/volonterskiy-front-franciya-ukraina-.html>

13. Представників волонтерських організацій та італійського підприємця нагороджено відзнакою Міністерства оборони України. URL: <http://na.mil.gov.ua/48908-predstavnykiv-volonterskyh-organizatsij-ta-italijskogo-pidpryyemtsya-nagorodzhenovidznakoyu-ministerstva-oborony-ukrayiny>

14. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: аналіт. доп. — Київ: НІСД, 2015. — С. 15—16.

15. Звіт дослідження "Волонтерський рух в Україні". URL: <http://www.gfk.com/ua/news-and-events/news/pages/report.aspx>

16. База перевірених організацій та волонтерів. URL: <http://4army.com.ua/>

17. Три історії про те, як українці озброюють українську армію. URL: <http://life.pravda.com.ua/person/2014/07/11/174797/>

18. The site of information agency — UNIAN (2014), "Stepan Poltorak personnel decisions announced by the Ministry of Defense". URL: <http://army.uni an.net/1004055poltorak anonsiroval kadrovyie resheniyavminoboronyi k robot v departamentah privlektvolontorov.html>

References:

1. Yanz, N. D. "Volunteer Activity Basics", available at: <https://studfiles.net/preview/5196862/page:3> (Accessed 12 April 2018).

2. "Volunteer Movement: World Experience and Ukrainian Civic Practices", available at: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/volonter-697e4.pdf> (Accessed 12 April 2018).

3. 56/38. Recommendations for support for volunteering. General Assembly. Fifty-sixth session, 76th plenary meeting, 5 December 2001. Agenda item 108, available at: <http://www.unv.org/fileadmin/docdb/pdf/2007/N0147881.pdf> (Accessed 12 April 2018).

4. Krapivina, G. O. (2012), "The World Volunteer movement: state and status". Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy, No. 1, pp. 73—76.

5. Slobodskaya, M. A. "Volunteer activity as a resource of social development", available at: www.nogo.ru/speeches/other9.doc (Accessed 12 April 2018).

6. European Year of Volunteering, available at: http://ec.europa.eu/citizenship/european-year-of-volunteering/index_en.htm (Accessed 13 April 2018).

7. Freiwilliges Soziales Jahr (FSJ) or Freiwilliges Ökologisches Jahr (FOJ). available at: http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/f_jfg/gesamt.pdf museums, animal shelters, etc (Accessed 13 April 2018).

8. Zoledowska, M. (2011), Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Practical comment. Stan prawny: Listopad 2011 r., Warszawa, s. 5.

9. Wojcik, J. (2009), Idea wolontariatu w samym wolontariacie [w:] Idea wolontariatu w kształtowaniu społeczności lokalnych wspolczosci, red. S. Sliwa, Opole, s. 118.

10. Volunteering and self-organization: world-wide experience, available at: https://issuu.com/kyany/docs/my_kyany_1_2015 (Accessed 13 April 2018).

11. Koval, L. (2014), "Volunteer movement becomes massive", Kyiv, Ukraine.

12. "Volonters Front: France-Ukraine", available at: <https://zn.ua/personalities/volonterskiy-front-franciya-ukraina-.html> (Accessed 13 April 2018).

13. Representatives of Volunteer Organizations and Italian Entrepreneurs were awarded the distinction of the Ministry of Defense of Ukraine, available at: <http://na.mil.gov.ua/48908-predstavnykiv-volonterskyh-organizatsij-ta-italijskogo-pidpryyemtsya-nagorodzhenovidznakoyu-ministerstva-oborony-ukrayiny> (Accessed 14 April 2018).

14. "Volonters movement: world experience and Ukrainian civil practices" (2015), Kyiv, Ukraine.

15. Report of the study "Volunteer Movement in Ukraine", available at: <http://www.gfk.com/en/news-and-events/news/pages/report.aspx> (Accessed 14 April 2018).

16. "Database of proven organizations and volunteers", available at: <http://4army.com.ua/> (Accessed 15 April 2018).

17. "Three stories about how Ukrainians arm the Ukrainian army", available at: <http://life.pravda.com.ua/person/2014/07/11/174797/> (Accessed 15 April 2018).

18. The site of information agency — UNIAN (2014), "Stepan Poltorak personnel decisions announced by the Ministry of Defense", available at: <http://army.uni an.net/1004055poltorak anonsiroval kadrovyie resheniyavminoboronyi k robot v departamentakh privlektvolontorov.html> (Accessed 15 April 2018).

Стаття надійшла до редакції 24.04.2018 р.